

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Rechterlijk (voor)oordeel

Vriesendorp, R.D.; Strohmaier, N.; Borrius, Y.; Wuisman, I.S.; Croiset, van Uchelen A.R.J.; Bier, B.; ... ; Lokin, E.C.H.J.

Citation

Vriesendorp, R. D., & Strohmaier, N. (2018). Rechterlijk (voor)oordeel. In Y. Borrius, I. S. Wuisman, V. U. A. R. J. Croiset, B. Bier, A. J. Wolfs, & E. C. H. J. Lokin (Eds.), *Serie vanwege het Van der Heijden Instituut* (pp. 491-501). Deventer: Wolters Kluwer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/69411>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/69411>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Rechterlijk (voor)oordeel¹

Reinout Vriesendorp en Niek Strohmaier²

Inleiding

De najaarsbijeenkomst 2017 van de Vereniging Corporate Litigation was gewijd aan de rechterlijke oordeelsvorming en de eventuele onbewuste beïnvloeding daarvan met mogelijke vooroordelen als gevolg. Vanuit twee verschillende invalshoeken werd het thema belicht: Raimond Giard (arts (internist-oncoloog en klinisch patholoog) en jurist (emeritus hoogleraar methodologie en aansprakelijkheid Erasmus School of Law)) legde de nadruk op de methodologie bij aansprakelijkheidsonderzoek om het feilbare rechterlijk oordeel aanschouwelijk te maken.³ Vino Timmerman (jurist) benaderde het voorkomen van een 'vooroordelende' uitspraak vanuit een juridisch-beschouwende achtergrond om de rechter een handvat te bieden waardoor dat verwijt niet gemaakt kan worden.⁴

Een klein experiment: de casus Tukker Toys

Sommige van de aanwezige leden uit de rechterlijke macht waren wel benieuwd welke kant het uiteindelijk zou opgaan: oordeel of vooroordeel, net als overigens de meeste andere aanwezigen afkomstig uit praktijk (advocaten, curatoren, bedrijfsjuristen, bankiers) en wetenschap. Dit bleek direct aan het begin van de bijeenkomst waarbij aan de toehoorders een A4 werd uitgereikt met daarop de volgende casus:

TUKKER TOYS B.V.

Historie:

De Twentse speelgoedproducent Tukker Toys B.V. was met een twintigtal winkellocales reeds drie decennia actief op de Nederlandse speelgoedmarkt en was lange tijd succesvol, maar is recent desondanks in zwaar weer beland en vervolgens ook gefailleerd. Tukker Toys heeft haar hoofdkantoor in Enschede. Haar oprichter, Hans Oude Jongelink (tevens voorzitter RvC), heeft een meerderheidsbelang van 56% van de aandelen; het restant is evenredig verdeeld over vier voormalige studievrienden van de oprichter (ieder 11%). Tukker Toys kende van oudsher drie productgroepen: Spellen & Puzzels, Poppen & Knuffels en Speelfiguren & Voertuigen.

Crisis:

Tukker Toys heeft beginjaren '10 te laat gereageerd op de ontwikkelingen door e-commerce en had bijvoorbeeld geen webwinkel ontwikkeld en ook werd weinig in geïnvesteerd in digitaal adverteren. Toen Tukker Toys eenmaal onderkende dat er sprake was van een crisis, is men toch gaan inzetten op de digitalisering van hun productgroepen, vooral Spellen & Puzzels. Dit betekende dat er digitale en online versies ontwikkeld werden van de spellen van Tukker Toys en dat er veel geïnvesteerd is in een eigen webwinkel, terwijl de helft van de retaillocaties zijn gesloten. De winkelpanden waren eigendom van Tukker Toys, maar zijn allemaal verkocht. De resterende locaties zijn vervolgens (terug)gehuurd, om zodoende op de korte termijn cash vrij te maken. De resultaten van deze strategie bleven echter uit. De nieuwe online games sloegen

¹ Najaarsbijeenkomst Vereniging Corporate Litigation gehouden op 23 november 2017 te Amsterdam.

² Reinout Vriesendorp is advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek en hoogleraar Insolventierecht aan de Leidse Faculteit der Rechtsgeleerdheid bij de afdelingen Ondernemingsrecht en Bedrijfswetenschappen; Niek Strohmaier is psycholoog en als promovendus verbonden aan diezelfde afdeling Bedrijfswetenschappen.

³ Zie zijn bijdrage elders in deze bundel.

⁴ Zie zijn bijdrage elders in deze bundel.

niet direct aan en het sluiten van de winkels zorgde voor een flinke teruggang in de verkoopcijfers, die niet gecompenseerd werden door verkoop via de webwinkel, want de verkoop via de webwinkel viel ook tegen.

Nieuwe Strategie

Om het tij te doen keren was er eind 2015 op voorspraak van Hans Oude Jongelink een nieuwe (Britse) directeur (enig statutair bestuurslid) aangesteld, Jimmy Mackay. Hij had ervaring in de retailbusiness en was derhalve op de hoogte van de problematiek binnen de sector en het belang van e-commerce. De visie van Mackay was dat in het traditionele Nederland de vraag naar bordspellen, poppen en andere soorten 'offline' speelgoed altijd zal blijven bestaan en zelfs zou toenemen als reactie op het vele online spelaanbod. Dit in combinatie met de toenemende concurrentie in online aanbieders en afname in concurrentie op de 'offline' markt deed Mackay besluiten de strategie om te gooien. Hij stopte met de ontwikkeling van online games en de webwinkel en besloot juist te investeren in het doorontwikkelen van de offline productgroepen van Tukker Toys. Ook zijn er onder zijn bewind weer meer winkels door Tukker Toys in eigendom verworven. Mackay realiseerde dat dit een risicovolle strategie was, maar zag door de teleurstellende resultaten van de digitalisering voorafgaand aan zijn aanstelling geen andere manier om het tij te doen keren.

Faillissement

Ondanks de inspanningen van Mackay heeft Tukker Toys het uiteindelijk niet gered. De aankoop van de nieuwe winkelpanden in combinatie met de uitblijvende omzetstijging heeft in de zomer van 2017 tot een faillissement geleid.

Op de voorkant was een instructie gegeven in twee varianten, al naargelang men rechts of links in de zaal zat. De ene helft (groep A) had een enigszins 'gekleurde' instructie:

Op de achterkant vindt u een enigszins gestileerde en geanonimiseerde casus over een onderneming die recent failliet is gegaan en waarover de meningen over het bestuur en het gevoerde beleid verdeeld zijn. Er heerst een sterk vermoeden dat er sprake is van onbehoorlijk bestuur als oorzaak van het faillissement. We zijn benieuwd naar uw visie op deze casus. De belangrijkste vragen zijn of u voldoende aanleiding ziet om een onderzoek te starten naar de rol van het bestuur voorafgaand aan het faillissement met het oog op een eventuele aansprakelijkheidsclaim en of u op basis van deze korte casus het vermoeden heeft dat zo'n claim een goede kans van slagen heeft omdat er inderdaad sprake is geweest van mismanagement.

De andere helft (groep B) had een korte 'neutrale' instructie:

Op de achterkant vindt u een enigszins gestileerde en geanonimiseerde casus. Nadat u de casus heeft gelezen zullen daarover enkele vragen worden gesteld.

Na een korte leespauze werden aan de zaal twee vragen voorgelegd waarop men kon reageren⁵:

- Vraag 1: hoe waarschijnlijk acht u het dat u een onderzoek zou instellen naar de rol van het bestuur met het oog op een aansprakelijkheidsclaim?
- Vraag 2: op basis van de casus heb ik het vermoeden dat onbehoorlijk bestuur een oorzaak is van het faillissement.

Men kon reageren op een oplopende vijf-punts antwoordschaal, waarbij 1 stond voor 'Onwaarschijnlijk', 3 voor 'Neutraal' en 5 voor 'Waarschijnlijk'. Bij vraag 2 werd eenzelfde vijf-punts

---

⁵ Via smartphone of tablet met een online tool op de website www.mentimeter.com.

schaal gebruikt, alleen hier stond 1 voor 'Mee oneens', 3 wederom voor 'Neutraal' en 5 voor 'Mee eens'.

De beantwoording van deze vragen leidde tot de volgende uitkomsten:

	Groep A (n = 38) Gem. (SD)	Groep B (n=43) Gem. (SD)
1. Waarschijnlijkheid starten onderzoek ⁶	3.00 (1.29)	3.58 (1.20)
2. Vermoeden onbehoorlijk bestuur als oorzaak faillissement ⁷	1.73 (1.03)	2.02 (1.03)

Analyse

De uitkomsten van het experiment hebben wij geanalyseerd waarbij bleek dat de beantwoording van vraag 1 en 2 tot enkele – soms verwachte maar soms ook opmerkelijke – observaties heeft geleid.

Vraag 1

Bij de beantwoording van vraag 1 bleek tussen beide groepen een significant verschil ($p < 0.05$) te bestaan. De groep die neutrale, niet-gekleurde informatie had ontvangen (groep B) vond het waarschijnlijker om onderzoek te verrichten dan de groep die wat meer gekleurde informatie had gekregen (groep A). Dit lijkt op het eerste gezicht een enigszins contra-intuïtieve resultaat te zijn. Toch zijn hiervoor wel enige verklaringen te bedenken, bijvoorbeeld:

- dat de neutrale informatie (bij groep B) zo summier was (anderhalve regel tekst) dat dit wel tot nader onderzoek noopte, omdat
  - o men eigenlijk geen flauw idee had wat er nu precies gebeurd was;
  - o men zich niet echt verdiept had wat nu precies de bedoeling was van de zeer summiere 'instructie' (iets dat die aanduiding nauwelijks verdiende);
- dat degenen met de uitgebreide instructies (groep A) de casus specifieker hebben geanalyseerd met het oog op de aansprakelijkheidsvraag. Het zou kunnen dat als je de casus op die manier goed analyseert, je weinig redenen kan vinden om een onderzoek te starten. Als je daarentegen de casus wat meer oppervlakkig hebt gelezen omdat er geen specifieke instructies waren (groep B), kan het zijn dat je bij de beantwoording van deze vraag meer betekenis hecht aan de rommelige aanloop naar het faillissement en om die reden sowieso een onderzoek in ieder geval verstandig acht;
- dat men op zijn hoede was door de uitnodiging voor (en het aangekondigde thema van) de bijeenkomst waarin al gehint werd op mogelijke vooroordelen en men daarom gepercipieerd sociaal gewenste antwoorden gaf; of
- dat de samenstelling van de groepen zodanig uiteenliep en de verschillende achtergronden van de aanwezigen tot een verschil in beoordeling kunnen hebben geleid.

---

⁶ $F(1,79) = 4.40, p=.039$.

⁷ $F(1,79) = 1.91, p=.17$.

Nadere analyse mogelijke verklaringen beantwoording vraag 1

Om de mogelijke invloed van een verschil in samenstelling van beide groepen (A en B) in beeld te krijgen is daarnaar nader onderzoek gedaan, waarbij en passant tevens de 'betrouwbaarheid' van herinneringen van de deelnemers aan de bijeenkomst getoetst werden. Hiertoe heeft het bestuur van de vereniging op 15 februari 2018 (bijna drie maanden na de bijeenkomst) op mijn verzoek aan de leden een aantal (vervolg)vragen aan alle leden voorgelegd (zonder uitleg waarvoor om beïnvloeding te voorkomen) die mogelijk licht zouden kunnen werpen op de samenstelling van beide groepen. Dit gebeurde met de volgende e-mail:

Van: Susanne Smulders [mailto:Susanne.Smulders@florent.nl] **Namens** Yvette Borrius

Verzonden: donderdag 15 februari 2018 11:59

Aan: Susanne Smulders

Onderwerp: Graag uw reactie op enkele korte vragen "Rechterlijk (voor)oordeel" t.b.v. VCL bundel

Geachte leden,

Ter afronding van de interessante bijeenkomst op 23 november jl. over *Rechterlijk (voor)oordeel* ten kantore van Freshfields en de te verschijnen bijdragen daarover in de jaarlijkse VCL-bundel, is het vriendelijke verzoek aan degenen die toen aanwezig waren om (*vandaag of uiterlijk morgen*) op de volgende korte en eenvoudig te beantwoorden vragen te willen reageren:

1. Was u aanwezig op de bijeenkomst op 23 november 2017 bij Freshfields? ja / nee
2. Hebt u meegedaan aan de behandeling van de casus Tukker Toys B.V.? ja / nee
3. Herinnert u zich nog in welke groep (A of B) u was ingedeeld met de casus? ja / nee
4. Zo ja, welke groep was dit? A / B
5. De casus die u voorgelegd kreeg had op de keerzijde een van de volgende twee instructies:
een korte

Op de achterkant vindt u een enigszins gestileerde en geanonimiseerde casus. Nadat u de casus heeft gelezen zullen daarover enkele vragen worden gesteld.

of een lange

Op de achterkant vindt u een enigszins gestileerde en geanonimiseerde casus over een onderneming die recent failliet is gegaan en waarover de meningen over het bestuur en het gevoerde beleid verdeeld zijn. Er heerst een sterk vermoeden dat er sprake is van onbehoorlijk bestuur als oorzaak van het faillissement. We zijn benieuwd naar uw visie op deze casus. De belangrijkste vragen zijn of u voldoende aanleiding ziet om een onderzoek te starten naar de rol van het bestuur voorafgaand aan het faillissement met het oog op een eventuele aansprakelijkheidsclaim en of u op basis van deze korte casus het vermoeden heeft dat zo'n claim een goede kans van slagen heeft omdat er inderdaad sprake is geweest van mismanagement.

Welke instructie had u? kort / lang

6. Tot welke categorie rekent u uzelf (meer dan 1 optie is mogelijk; dan in volgorde van tijdsbesteding)?
  - a. Advocaat
  - b. Curator
  - c. Rechter
  - d. Bankjurist
  - e. Bedrijfsjurist (overig)

f. Wetenschapper
g. Anders, nl. [...]

Het wordt zeer op prijs gesteld indien u uw reactie zo snel mogelijk wilt sturen aan prof. mr. Reinout Vriesendorp (r.d.vriesendorp@law.leidenuniv.nl), zodat hij die gegevens kan verwerken in zijn bijdrage.

Met vriendelijke groet,
namens VCL bestuur en redactie,

Yvette Borrius

Uiteindelijk hebben 22 (van de ongeveer 970) VCL-leden gereageerd, van wie 14 aanwezig waren geweest en 13 aan de behandeling van de casus hadden meegedaan. Deze aantallen zijn uiteraard te klein om daaraan representatieve conclusies omtrent een eventueel verschil in samenstelling van de beide groepen te verbinden.⁸ Wel is opvallend dat het beroep op de herinnering van een gebeurtenis enkele maanden daarvoor, zelfs als die herinnering wordt geholpen met een letterlijke weergave van de casus en de instructie, enkele leden op het verkeerde been heeft gezet. Zoals blijkt uit bovenstaande e-mail wordt daarin eerst de korte instructie genoemd en daarna de lange. De als eerste gegeven korte instructie hoorde echter bij groep B (terwijl men wellicht A zou verwachten) en de lange bij groep A (en men wellicht B zou verwachten). Een deel van de respondenten kon zich bij vraag 3/4 in de mail niet meer herinneren tot welke groep men behoorde. Sommigen wisten bij vraag 5 dan nog weer wel of men een korte dan wel een lange instructie had zonder de groepsletter. Opmerkelijk is echter dat van de 12 personen die bij vraag 3/4 antwoordden dat zij zich wel konden herinneren in welke groep zij zaten en daaraan een letter (A of B) verbonden, de helft met de keuze voor de korte dan wel lange instructie bij de volgende vraag (5) een tegengesteld antwoord gaf. Waar men bij vraag 3/4 uitdrukkelijk de keuze had om aan te geven dat men zich die groepsletter niet wist te herinneren, heeft men daar toch een antwoord gegeven maar dit ‘verkeerd’ gedaan, vermoedelijk ingegeven door de omgekeerde volgorde van de instructies. Het als eerste noemen wekt blijkbaar een suggestie van groep A en de als tweede genoemde instructie hoort dan kennelijk bij groep B. Dit was dus echter niet het geval.

Vraag 2

Bij de beantwoording van vraag 2 tijdens de bijeenkomst is er – in tegenstelling tot vraag 1 – geen sprake van een statistisch significant verschil tussen beide groepen. Zij beide vonden weinig aanknopingspunten om onbehoorlijk bestuur als belangrijke oorzaak van het faillissement aan te wijzen. Dit is een interessante uitkomst, nu blijkens de beantwoording van vraag 1 het merendeel van de aanwezigen wel een onderzoek naar het bestuurshandelen zou willen starten met het oog op een aansprakelijkheidsclaim, maar blijkens de beantwoording op vraag 2 tegelijkertijd ook aangeeft geen vermoeden van mismanagement te hebben. In hoeverre dit een uitvloeisel is van de wetswijziging per 1 juli 2017 door de Wet versterking positie curator (in het bijzonder de wijziging van art. 68 Fw) is onduidelijk. De nieuwe regeling is er nu juist op gericht om (nader) onderzoek te verrichten of er sprake is van onregelmatigheden die het faillissement (mede) hebben veroorzaakt. Onder ‘onregelmatigheden’ wordt, onder andere, onbehoorlijk bestuur verstaan en om dit te

---

⁸ Zes personen die aangaven de lange instructie (behorend bij groep A) te hebben gehad waren allen advocaat; de andere zes personen, die zich de korte instructie van groep B herinnerden, waren voor de helft advocaat en voor de helft wetenschapper.

achterhalen kan onderzoek noodzakelijk zijn. Dit neemt niet weg dat van een deskundig curator verwacht mag worden dat hij/zij hierbij wel een inschatting maakt of een dergelijk onderzoek vanuit overwegingen van proportionaliteit en subsidiariteit geboden is. De rechter-commissaris behoort hierop toe te zien (art. 64 Fw) om te voorkomen dat ‘goed geld’ naar ‘kwaad geld’ wordt gegooid.

Intermezzo

Na de lezing van Raimond Giard (elders in deze bundel) kreeg de zaal bij wijze van intermezzo een compilatie te zien van reclames van Ameriquest Mortgage Company⁹, een Amerikaanse vastgoedfinancier die aan het begin van deze eeuw onder het motto “*Don’t judge too quickly, we won’t*” hypotheekfinanciering verstrekke aan nauwelijks kredietwaardige geldleners in de Verenigde Staten van Amerika, de zogenaamde *Ninja*¹⁰ Loans. Deze financieringen vormden mede de aanleiding voor de Amerikaanse vastgoedbubbel in de periode 2003-2007 en de ineenstorting van de sub-prime markt die de wereldwijde kredietcrisis inleidde. Ameriquest was hiervan overigens een van de eerste slachtoffers toen het in september 2007 ten onder ging en werd overgenomen door Citigroup.¹¹

De getoonde commercials zetten sommige daarin voorkomende personages telkens op het verkeerde been waardoor deze foute conclusies zouden kunnen trekken, terwijl de kijker weet hoe het echt zit. Indachtig het thema van de bijeenkomst wordt van de rechter verwacht dat hij de rol neemt van de ‘alwetende’ kijker en zich niet als een deelnemer aan de gebeurtenis laat meeslepen.

Ladder of Inference

Na het intermezzo hield Vino Timmerman zijn voordracht (elders in deze bundel). De bijeenkomst werd afgesloten met een confrontatie van de aanwezigen met het eigen gebrekkige geheugen. Aan de hand van twee – kort naast elkaar getoonde – foto’s van de hoofdpersonen uit de Agatha Christie romans (Miss Marple en Hercule Poirot) die vervolgens van het scherm verdwenen, werd men vlak daarna gevraagd om het meest opvallende over die combifoto op te schrijven en dit met de buurman/-vrouw te vergelijken.

---

⁹ Zie bijvoorbeeld <https://www.youtube.com/watch?v=To5XOyBBtDg>, https://www.youtube.com/watch?v=EHG9-of_WtQ en https://www.youtube.com/watch?v=oXTE_f3114c.

¹⁰ Ninja staat voor: *No income, no job, no assets*.

¹¹ Zie https://en.wikipedia.org/wiki/Ameriquest_Mortgage en <https://www.reuters.com/article/us-citigroup-ameriquest/ameriquest-closes-citigroup-buys-mortgage-assets-idUSN3128419320070901>.

Ongeveer de helft van de aanwezigen gaf met handopsteken met rode en groene kaarten aan bij deze foto's van (Miss Marple¹² en Hercule Poirot¹³) min of meer hetzelfde te zijn opgevallen en de andere helft had duidelijk iets verschillends als opvallendst aangemerkt. Daarna kwam de vraag wat beide personen op de eerder getoonde combifoto in hun linkerhand hadden. Een deel bleek daarop een – overigens wisselend – antwoord te kunnen geven, terwijl op die foto's in de verste verte geen linkerhanden te zien waren.

Het verdichten van feiten komt in alle geledingen van de maatschappij voor, dus ook bij juristen, advocaten, curatoren, rechters en wetenschappers. In dit verband kwam ook het verhaal achter "*Twelve angry men*" van Reginald Rose met een schitterende verfilming in 1957 met Henry Fonda in de hoofdrol¹⁴ ter sprake. Hierin komt een Amerikaanse rechtbankjury bijeen om het oordeel (schuldig of niet) uit te spreken in een moordzaak. De jury had hier vrij weinig tijd voor nodig en had bijna haar oordeel geveld op basis van oppervlakkige beoordeling van de feiten. Door de vasthoudendheid van een van de juryleden om elk bewezen geacht feit kritisch te testen en tegen het licht te houden, blijken die uiteindelijk in een totaal ander daglicht komen te staan.

Een en ander vormde de opmaat voor de afsluiting van de bijeenkomst aan de hand van de "*Ladder of inference*" bij de beoordeling van willekeurig welke gebeurtenis waarbij men betrokken is.¹⁵

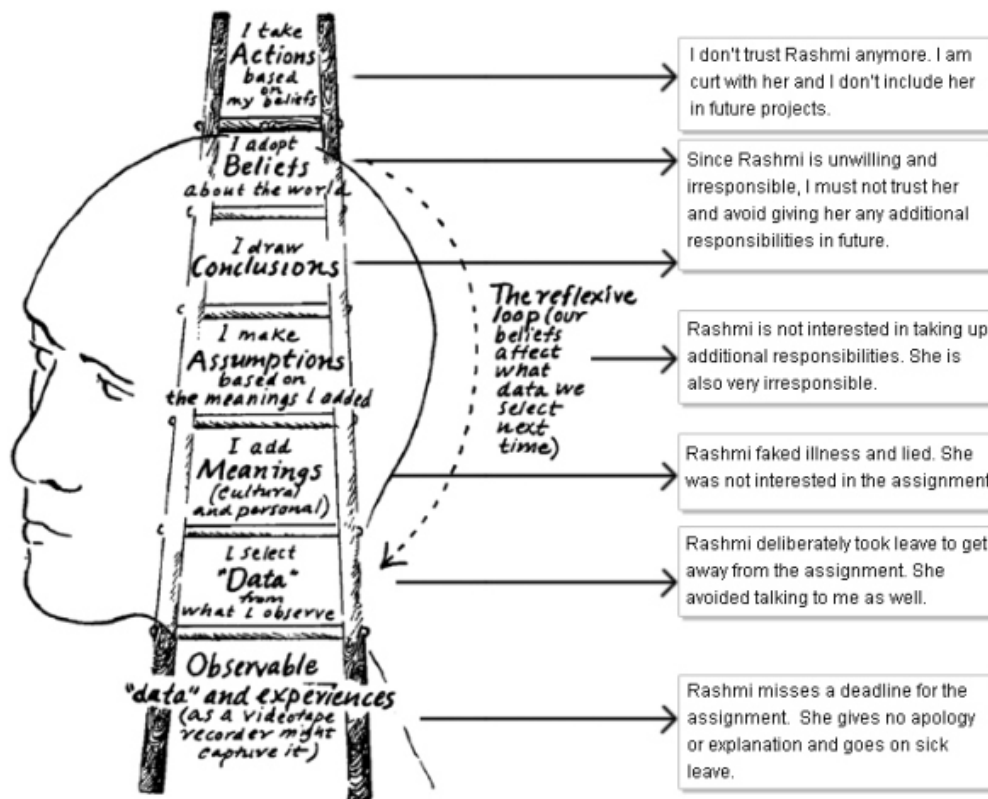
¹² Miss Marple, © United Archives/IFTN; afkomstig van http://www.dw.com/image/18713995_303.jpg.

¹³ Hercule Poirot, originele bron en fotograaf onbekend; afkomstig van <http://www.hkepci.com/267232-hercule-poirot.html>.

¹⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Twelve_Angry_Men. Een aanrader!

¹⁵ Het concept van de Ladder of Inference is afkomstig van organisatiepsycholoog Chris Argyris en verder uitgewerkt door Peter M. Senge in *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*, 1990. De afbeelding is uit dit boek en afkomstig van <https://i.pinimg.com/originals/34/6d/f3/346df397f7f981c5aa4b1c9d80e3ce17.jpg>.

(Source: The Fifth Discipline By Peter Senge)

Startpunt hierbij is de onderste trede van de ladder waarbij – als het ware met een foto-/filmcamera – alle data met betrekking tot die gebeurtenis worden vastgelegd bij wijze van observatie. Aangezien wij hiervan niet alles ineen en op dezelfde wijze kunnen bevatten, maken wij op de tweede trede van de ladder een selectie uit de data en filteren wij die data vanuit al onze kennis en ervaring.

Vervolgens gaan we op de derde trede aan die gefilterde data betekenis toekennen die ertoe leidt dat wij op de vierde trede tot daarop gebaseerde aannames komen waarmee wij die geselecteerde data verder invullen. Dit leidt op de vijfde trede tot onontkoombare conclusies die ons op de zesde trede sterken in onze overtuigingen en ons wereldbeeld vormen. Dit leidt tot actie (of niet) op de hoogste trede van de ladder. Het bijzondere van deze trapbestijging is dat alleen de onderste en de bovenste trede van de ladder in bovenstaande opbouw naar buiten blijken; alle tussenliggende stappen omhoog gebeuren in ons hoofd en kennen geen uiterlijke verschijningsvorm. Daarom kunnen twee personen die dezelfde input (onderste trede) krijgen tot geheel andere output (bovenste trede) komen, omdat de tussenliggende treden worden gevoed door de persoonlijke ervaringen en ontwikkeling die per individu verschillen.

Na het beklimmen van de ladder ontstaat vervolgens een vicieuze cirkel omdat onze (in)actie op de hoogste trede leidt tot reactie met nieuwe data en ervaringen waarmee men weer bij de onderste trede is beland en de beklimming van de ladder weer opnieuw begint. Dan blijkt het filter en de selectie op de tweede trede te zijn beïnvloed door de overtuigingen die op de zesde trede waren bereikt met een zichzelf bevestigend gevolg: er vindt weer (in)actie plaats op basis van die in het eigen gelijk versterkte overtuiging.

Om tunnelvisie te voorkomen zal men voorafgaand aan de voortschrijdende (in)actie telkens de eigen aannames en conclusies in twijfel moeten trekken en de juistheid daarvan afvragen. Hierbij

moet men op zoek gaan naar mogelijk ontlastende data die de aannames en conclusies kunnen weerspreken. Zogenaamd ‘contrafeitelijk’ onderzoek is cruciaal: zouden de geobserveerde data ook door iets anders veroorzaakt kunnen worden? En zou de vermoede oorzaak niet ook tot andere gevolgen hebben kunnen leiden? Uiteindelijk beoogt het fenomeen van de *Ladder of inference* de mens – en in het kader van het thema van de bijeenkomst, de rechter (maar ook de advocaat en de curator, die elk de rechter op zijn eigen wijze voorlicht) – zich ervan bewust te maken dat men niet te snel conclusies moet trekken. Men moet telkens weer kritisch zijn over de ingebrachte feiten en daarom het zelf aangemaakte filter en de daarop gebaseerde selectie van feiten en omstandigheden toetsen op mogelijke vooroordelen. Pas dan wordt recht gedaan aan de feiten.¹⁶

---

¹⁶ Zie over de *Ladder of inference* een heldere uitleg op You Tube door Ed Muzio, *The Ladder of Inference creates bad judgment*, <https://www.youtube.com/watch?v=K9nFhs5W8o8>. De geïnteresseerde lezer verwijst ik graag naar – onder andere – Ian MacDuff, *On Inquiry*, Kluwer Mediation Blog (<http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2015/04/27/on-inquiry/>), Joel Lee, *Ramblings of A Neuro-Linguist: Dealing with the Problem of Perception*, Kluwer Mediation Blog (<http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2013/04/14/ramblings-of-a-neuro-linguist-dealing-with-the-problem-of-perception/>), Reinout Vriesendorp, ‘[**]it happens, then and now’ (oratie Leiden 2016), *Tijdschrift voor Insolventierecht* 2017/23 en Ruud Hermans, *Het onderzoek in de enquêteprocedure* (diss. RU Nijmegen, Serie vanwege het Van der Heijden Instituut, deel 145), Deventer: Wolters Kluwer 2017, hfdst. 8.